

Jana Horáková

Kalifornie vs. Iowa: Informatik/informatička budoucnosti musí umět létat

Recenze studie Michala Chytila (Anima Praha) *Dámy informatičky a pánové informatici ve světě firem*

Michal Chytil otevírá svoji studii popisem pěti možných modelů fungování organizací od Jamese G. Marche (1982) pojmenovaných podle pěti států U.S.A., které reprezentují pracovní kolektivy, jejichž fungování odpovídá obecným stereotypním představám o dominujících vzorcích chování jednotlivců a kolektivů v daných státech. Dva z těchto modelů, model Kalifornie a model Iowa, respondenti citované ankety označili jako ideální. V případě centralizovaného modelu Kalifornie vznikla v reakci na zavádění IT technologií do různých oddělení firmy nová funkce, tzv. „ředitel pro informatiku“, který se „podobal generálnímu řediteli v tom, že také musel myslet na všechny části firmy (...), měl rozumět, co se v nich děje.“ (M. Chytil, s. 6 -7). Model Iowa naopak vyžaduje, aby byl informatik schopen zvyšovat IT kompetence všech zaměstnanců firmy a ti je tak mohli smysluplně využívat (M. Chytil, s. 9). V modelu Iowa se tak IT kompetence odpoutává od konkrétní osoby a stává se spíše funkcí, která prochází napříč systémem firmy. IT specialista se potom stává koordinátorem a supervizorem tohoto dění. Michal Chytil se proto táže: Jakým způsobem se v takto organizovaném týmu využívají informační technologie? A jakou funkci v něm zaujímá vystudovaný informatik? V jakých kompetencích se má vzdělávat informatik pro firmy fungující podle modelu Iowa?

Rozdíly mezi centralistickým vs. systémovým pojetím fungování organizace, a jim odpovídajícími způsoby využití IT, můžeme vyjádřit také průměrem Roye Ascotta. Ascott, jeden z prvních umělců využívajících kybernetické principy v umělecké tvorbě (představitel tzv. telematického umění), ale také teoretik a pedagog promýšlející způsoby uplatnění kybernetických principů v pedagogické praxi, byl přesvědčen, že s nástupem informačních technologií propojených v síťových uspořádáních je nezbytné, abychom si osvojili „ptačí perspektivu“. Ptačí perspektiva znamená všezahrnující pohled, holistické, systémové vnímání struktur, vztahů a událostí. Je s ní spojen postoj, který Ascott charakterizuje přívlastky jako ironický, fuzzy, nebo nejednoznačný (ambiguous), nebo také „global vision“ (Ascott 2003, s. 236 a 237). Protikladem „ptačí perspektivy“ je potom vertikální uspořádání renesančního prostoru ztělesněné v západní kulturní tradici kompozice obrazu, nejvýrazněji však v architektuře a monumentech jako symbolech agrese, soutěživosti a dominance. Toto uspořádání prostoru se pojí také s (euklidovskou) perspektivou, kterou Ascott přirovnává k „perspektivě tunelu“ (Ascott 2003, s. 236). Můžeme konstatovat, že model Kalifornie odpovídá vertikálnímu, k centrální ose se sbíhajícimu uspořádání, neboli „pohledu do tunelu“. Model Iowa naopak funguje na principech síťového, rhizomatického, uspořádání a vyžaduje od informatika globální pohled z „ptačí perspektivy“.

Rozdíl mezi modelem Kalifornie a modelem Iowa odpovídá také rozdílu mezi modernismem (humanismem) a post-modernismem (post-humanismem), který v této souvislosti chápu jako reakci na selhání velkých příběhů modernismu: „*In this account, emergence replaces teleology; reflexive epistemology replaces autonomous will; embodiment replaces a body seen as a support system for the mind; and a dynamic partnership between humans and intelligent machines replaces the liberal humanist subject's manifest destiny to dominate and control nature.*“ (Hayles 1999, s. 288). Domnívám se, že při promýšlení ideálního modelu pro firmu budoucnosti, tedy modelu Iowa, a s tím související otázky uplatnění IT v organizaci firmy, je třeba se odpoutat od oddělování informatiků a ostatních zaměstnanců, ale i od rozlišování mezi procedurami realizovanými „inteligentními stroji“ a aktivitami lidí. Jde o pohled z ptačí perspektivy, který dovolí promýšlet způsoby jak vytvářet a rozvíjet inteligentně se chovající vyšší celky. K úsilí o zaujetí ptačí perspektivy při uvažování o zkvalitňování fungování firem poukazuje také apel v názvu této recenze: Informatici budoucnosti musí umět létat!

Rodová diferenciaci v titulu studie Michala Chytila, „dámy informatičky a páni informatici“, nemusí být jen výrazem politicky korektního postoje autora, ale navozuje očekávání, že v textu půjde

o zkoumání míry a efektivity uplatnění rodových specifí informatiček a informatiků v jejich práci. Model Kalifornie vs. model Iowa, či perspektiva tunelu vs. ptačí perspektiva, v sobě tuto dichotomii odpovídající rodové diferenciaci také zahrnují. Modernistický patriarchální systém odpovídá vypjatému individualismu a zaměření na jediný cíl – světlo na konci tunelu. Místo snahy kontrolovat, řídit a ovládat, se však ukazuje jako perspektivnější chování péče a starostlivost o druhé. Prosazování ptačí perspektivy můžeme potom chápat jako součást kritiky moderny a jejích důsledků (ať už je to zbrojení či ekologická krize), či jako pozitivní artikulaci ženského, či obecně „jiného“, pohledu na věc. Preference způsobu fungování organizací podle modelu Iowa jsou jedním z důkazů toho, že naše myšlení se stává více ženským...

Studii Michala Chytila považuji za inspirativní příspěvek do debaty o proměnách znalostní společnosti vedoucích k emergenci nového paradigmatu uspořádání a fungování organizací. Autor přináší pádné argumenty ze světa ekonomie pro přechod od vypjatého individualismu modernismu ke kolaborujícím celkům tvořeným inteligentními stroji a lidmi, které popisují filozofové posthumanismu.

Při čtení jsem si kladla otázku, jestli by se neměl požadavek na zvyšování kompetencí studentek a studentů informatiky směřujících k jejich lepšímu uplatnění ve firmách odpovídajících modelu Iowa rozšířit na požadavek zvyšování informatické gramotnosti studentů/ek nejrůznějších oborů? Domnívám se, že teprve až v momentě, kdy sdílíme alespoň základní zkušenosti a vědomosti se můžeme spojovat do smysluplných celků inteligentně se chovajících firem či institucí (viz softwarová studia jako humanitní, společenskovědní obor). Dále by mne zajímalo, jestli má autor konkrétní představu o náplni vzdělávacího programu, který by vedl k formování informatiků a informatiček typu Iowa?

Citovaná literatura:

Ascott, Roy. 2003. *Telematic Embrace. Visionary Theories of Art, Technology, and Consciousness*. Edward A. Shanken (ed.). Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press.

Hayles, Katherine N. 1999. *How We Became Posthuman. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago and London: University of Chicago Press.